

LIETUVIŲ LIAUDIES MITOLOGINĖS SAKMĖS

PERKŪNAS IR VELNIAS

VELNIAS PO VELĖNA

Kartą velnias su Perkūnu ginčijosi. Perkūnas žadėjo užmušti velnią. Velnias jam sako:

– Aš paljsiu po troba.

Perkūnas atsakė:

– Aš ir ten mušiu!

Velnias sako:

– Aš ljsiu į medį.

– Aš ir ten mušiu!

– Aš ljsiu po akmeniu.

– Aš ir ten mušiu!

– Aš ljsiu po kalnu.

– Aš ir ten mušiu!

– Aš ljsiu į pirtį.

– Aš ir ten mušiu!

– Aš ljsiu į bažnyčią.

– Aš ir ten mušiu!

– Aš ljsiu po altorium.

– Aš ir ten mušiu!

– Aš ljsiu į kieliką.

– Aš ir ten mušiu!

– Aš ljsiu į monstranciją.

– Aš ir ten mušiu!

– Aš ljsiu po atgal atvirtusia žemės velėna.

– Čia aš tavęs nemušiu. Gali čia gulėti.

Nuo to laiko velnias slepiasi po velėna, kad Perkūnas jo neužmuštų.

Tai, kai vyrai aria laukus, saugojasi, kad ariant neatvirstų velėna. O senos bobos seniau pasikaišydavo sijonus, pasiraitodavo rankoves. Tačiau kai pamatydavo – ateina debesys su griausmu, atleisdavo sijonus ir rankoves. Jei neatleistų, trenktų Perkūnas, nes ten irgi slepiasi velnias.

VELNIAS – PERKŪNO SKOLININKAS

Labai seniai velnias pasiskolino iš Perkūno pinigų. Bet kai Perkūnas pareikalavo grąžinti skolą, velnias susijuokė ir pabėgo. Nuo to karto Perkūnas labai supyko ant velnio ir ėmė jį visur persekioti. Kur tik pamato velnią, ten ir trenkia. Velnias, bijodamas Perkūno, nori pasislėpti ir lenda į trobas, gyvulius, žmogui į drabužius, bet Perkūnas jį visur pastebi ir nutrenkia. Kai Perkūnas nutrenkia medį, uždega trobesį arba užmuša žmogų, gyvulį, tada sakoma, kad ten buvo pasislėpęs velnias.

PERKŪNO IR VELNIO NESANTAUKA

Perkūnas turėjęs daug akmenų krūvoje ir velnias pavogęs vieną akmenį. Pavogtą akmenį įdėjęs savo gryčios pamatan, nes jam, statant gryčią, vieno buvo pritrūkę. Perkūnas, sužinojęs, kad velnias pavogė vieną akmenį, užpyko ir dabar muša, kur tik pamato. Perkūnas kai kada

velnią nutveria ant akmens sėdint, medy tupint, vandenių plaukiant. Velnias stengiasi atsitūpti ant aukštesnio akmens ar aukštesnio medžio. Todėl žmogui nereikia stoti po aukštesniu medžiu, nes ten velnias tupės. Velnias tupi aukščiau, kad geriau pamatytų Perkūną.

MANE MUŠ, O TAVE UŽMUŠ

Buvo girtuoklis žmogus. Griaudžiant jis ėjo iš smuklės namo. Priėjęs namus, palindo po pastoge ir ten rado susitraukusį velnią. Žmogus sako:

– Velne, ko tu čia lindi? Matai, kad tave Perkūnas tyko užmušti.

– Mane muš, o tave užmuš, – atsakė velnias ir priėjo artyn prie žmogaus.

Žmogus užsirūkė pypkę, o velnias atsisėdo ant pypkės. Žmogui dūmą užtraukus, Perkūnas kad trenkė į pypkę. Žmogų užtrenkė, o velnias, matyt, pabėgo.

IŠGELBĖTAS VELNIAS

Kartą užėjo didelė perkūnija. Perkūnas daužė be pasigailėjimo kas tik pakliuvo. Lietus pylė kaip iš kibiro. Žaibai varstė dangų kryžiais. Į vieną trobelę pas senelius pasibeldė sušlapęs pakeleivis. Geri žmonės priėmė jį ir sušildė. Pasirodė, kad tai buvo velnias, nes jis neturėjo nosyje skylučių ir turėjo arklio kojas. Žmonės nusigando ir pradėjo šlakstyti švęstu vandeniu. Velnias pradėjo cypti ir prašyti, kad jam leistų pasislėpti nuo Perkūno, o jis duosiąs jiems maišą pinigų. Velnias prašė, kad jį užkištų butelyje su šermukšniniu kamščiu, antraip jis mirsiąs iš Baimės. Žmonės tai papalėdė iš butelio, ir jis apdovanojo žmones.

VAIKU PASIVERTĘS VELNIAS

Nukirtus Bamštarų dvaro rugius, ponas atsiunčia visus dvariokus į Buktos dvarą rugių kirsti. Užėjo labai smarkus lietus su perkūnija. Tada mes visi sulindom į gubas, kad nesulytų, nes vis tiek nespėsime namo pareiti. Kai pradėjo smarkiai griaudėti, žiūrim, kad atbėga keistokas vaikas, kelnes pasiraitojęs. Pamačiusi vaiką, dvaro ponija Štalkienė sako:

– Ar neisi, tu rupūžioke, pas vaikus! Ko čia dabar per lietų lakstai lyg pasiutęs?

Vaikas įlindo į ketvirtą gubą nuo mūsų. Po kiek laiko, kai tik vaikas įlindo į gubą, kad droš Perkūnas į tą gubą, net rugiai pašoko! Visi išlindę bėgam žiūrėti, kad vaikas nesudegtų. Bet žiūrim, kad jokio vaiko nėra. Tai būta velnio. Dėkui tai moteriškai, kad ji nuvijo tą vaiką. Jeigu būtų nenuvijus, tai mus visus būtų Perkūnas užmušęs.

KUR MAN BĖGT?

Ūkininkė nuėjo parsivaryti iš upės žąsiukų, nes artinosi baisūs debesys. Žiūri – atbėga toks juodas ponaitis ir šaukia:

– Kur man bėgt? Kur man dingt? Neturiu kur pasidėti...

– Kad neturi kur pasidėti, tai lįsk į šitą upę...

Vos tik spėjo tas ponaitis į upę įlįsti, tuoj sugriovė, sužabavo, trenkė Perkūnas, net vanduo iš upės išsiliejo ant krantų.

UŽMUŠTAS OŽIUKAS

Mano tėvas, mažas būdamas, ganė. Labai griausmas griaudė. Tik kerta, tik kerta! Mato jis, kad iš po kelmo išlindo mažas ožiukas. Ožiukas liežuvį iškišo ir rodo griausmui. Tai griausmas kad kirto ožiukui! Va, jau rodos ir užmušė ožiuką. Žiūri jis, kad kelmas atverstas ir kelios kempinės, o daugiau nieko.

VELNIAS ERZINA PERKŪNĄ

Vienas elgeta buvo labai dievobaimingas, tai jis matydavo visokias dvasias. Vieną naktį jam beeinant pradėjo perkūnijos griauti ir smarkiai lyti. Žaibui nušvietus, jis pamatė šieno kupetaitę ir nuėjęs įlindo į šieną. Žaibui nušvietus, žiūri, kad ant kitos kupetaitės velnias Perkūnui užpakalį rodo. Kad trenkė Perkūnas! Bet velnias buvo vikrus ir greit įšoko į medį. Ten parodė Perkūnui liežuvį. Perkūnas vėl trenkė. Galiausiai velnias pašoko ant akmens ir špygą rodo. Taip Perkūnas mušė velnią per visą naktį, bet nepataikė.

AVINUKAS RATUOSE

Kaimo gale, tokioj mažoj pirkeliutėj, gyveno Ožkenienė. Kai važiuoja žmonės turguos, pasiruošia ratus iš vakaro. Tai ji pasiruošė ratus ir, sako, žiūriu – kažkas krapštosi ratuose kaip avinukas. Ji eis pažiūrėti, kas tuose ratuose yra. Žiūri – kadgi velniukas sėdi su ragiukais. Taip pabaiso. Ji grįžo ir nieko nesakė.

Sako, tik kelias debesiukas menkas. Kaip davė į tuos ratus griaustinis ir viską sudaužė, sudegino.

PER ŽEMOS DURYS

Viename dvare, sako, kažin kada, dirbant netoli dvaro, užėjo debesys su griausmu. Darbininkai parbėgo nuo lietaus pasislėpti į dvarą. Žiūri – tarp jų staiga atsirado koks juodas ponaitis nepažįstamas. Eina į vienas duris, nori įeiti, pažiūri, kad viršuj durų užkišta kadagio verbos, atšoka atgal, sako:

– Norėčiau įeit, bet čia per žemos durys!

Eina į kitas, vėl tas pats padaryta – uždėta ant durų kadagių verbos, vėl atšoka atgal, sako:

– Nėr kur man įeit, visur per žemos durys!

Eina į trečias, ketvirtas – visur tas pats, nuo visur atšoka, sako:

– Nėr man nuo lietaus kur užeit – visur per žemos durys.

Dvaro žmonės stebisi: kaip čia gali būti per žemos durys, juk čia didesni vyrai vaikšto pro tas duris, o jam per žemos. O griaustinis su lietum jau čia pat, beveik ant nosies. Tai tas ponaitis staiga pavirto į juodą katiną ir kad kūrė į medį, augantį dvaro kieme. Ir tuo sykiu griaustinis tik terkšt į tą medį ir katiną užmušė.

Tik paskui dvaro žmonės suprato, kas čia buvo per ponaitis ir kodėl jam buvo per žemos durys.

RUPŪŽĖ KIŠENĖJE

Kai, einant per laukus ar miškus, yra didelis griaustinis – žaibai pliekia, perkūnas spiria, – tai reikia apsižiūrėti savo kišenes. O moteriškės tuokart negali eiti atsikaišiusios sijonus. Kišenėse turi būti kas nors įdėta – skudurėlis ar kas kitas. Jei jau nėra ko, tai reikia įsidėti kokių žolių ar lapų kartą einant žmogus tuščiomis kišenėmis, o čia griaustinis griauņas ir griauņas ir žaibai vis apie jo nosį pliekia ir pliekia. Jis žegnojasis ir žegnojasis, poterius vis kalbąs ir kalbąs, bet nieko negelbia, ir gana. Sumanęs savo kišenes apsigraibyti – vienoje ir radęs rupūžę. Tą išmetęs laukan. Ką tik kelius žingsnius nuo jos paėjęs – tuoj į ją spyręs Perkūnas. Tai taip jis ir palikęs gyvas.

MERGOS, PASILEISKIT SIJONUS

Rugiapjūtėj užėjo dideli debesys su lietum ir griausmu. Dvi Rasių dvaro mergos bėgo pasikėlusios sijonus namo. Užveizdas mato: paskui mergas bėga juoda katė ir pribėgusi užšoko vienai už sijono atlankos. Tada kad ims apie tas mergas plakti žaibai! Ant arklio užsėdęs užveizda ėmė jas vytis ir šaukti:

– Mergos, pasileiskit sijonus!

Mergos atsigrėžė. Pirmutinė pamatė antrosios sijono atlankoj juodą katiną raudonomis akimis. Išsigandusios pasileido sijonus. Katinas iškrito ir šoko pabėgėjęs medin. Tik kad trenks Perkūnas į tą medį, tik šipuliai išlakstė.

NEPAŽADINTAS VELNIAS

Simas Balukonis arė dirvą. Atėjo žmogus baltais kailiniais. Buvo šiltas laikas, ir šis prašė artoją, kad jį pažadintų, kai užeis debesys. Kai pradėjo griauti, Balukonis nuėjo nepažįstamojo žadinti. Mato: ant kelmo guli susirangęs juodas šuo. Balukonis persižegnojo ir atstojo nuo jo. Trenkė į jį Perkūnas, ir kelmas sudegė. Daugiau nei šimtas metų, kai taip atsitiko.

OŽYTIS VARGŠYTIS

Neparginė piemenė dviejų ožkelių. Šeimininkė išsiuntė mergiotę ieškoti. Ji, nuėjus į ganyklas, šaukė, cibute!

Ir išgirdo už balelės bliunant. Kai ji nuėjo, kur bliovė, pašaukė – tada atsiliepė kitapus balelės. Ji perėjo vėl į ten, kur bliovė – ten nėra. Tada nešaukdama ėjo, kur bliaua, ir rado oželį sulytą, susitraukusį stovint pakrūmėj. Įsidėjusi į prijuostę nešėsi ir pradėjo sakyti:

– Ožytis vargšytis...

Tas pradėjo mėgdžioti drūtu balsu:

– Ožytis vargšytis...

Ir griaudžia, ir žaibuoja, ir vis po kojom puola žaibas. Ji nusigando ir metė tą ožiuką iš prijuostės laukan. Tada pylė griausmas, ir pavirto tas oželis į nuodėgulį. Ji persigandus, namo eidama, rado savo oželį patvory.

MEDŽIOTOJAS IR PERKŪNAS

Vieną kartą griauņas didelis griaustinis ir lietus labai lyjās. Atsistojęs po egle medžiotojas ir kenčias. Šit kai tik nugriauņas griaustinis – netoli didelis medis buvęs su dreve, – iš tos drevės katinas iškišęs galvą ir mėgdžiojasis:

– Ve ve ve ve.

Tas medžiotojas savo šautuvą užtaisęs su sidabro kulka ir laukias. Kai tiktai nugriovęs griaustinis, tas katinas iškišęs galvą mėgdžiotis – šis taukš į tą katiną, ir ištiškėjęs. Daugiaus nustojęs griaustinis griaušt, žaibai pliekt, tas medžiotojas ir einas namo. Eidamas sutikęs žmogų, tas jį rankosvei tą bjaurybę! Aš jį iš trečios karalystės atsivariau, o vis negalėjau prisitaisyti. Tai dabar še, aš tau duodu tris kulkas. Su tom tą gali padaryti: pasidėk vieną ant delno ir į kokį didžiausiadaiktą papūsk – tuoj to ir nebeliks.

Ir nuėjęs sau. Tas medžiotojas paėmęs ir vieną išmėginęs: pasidėjęs ant delno ir į labai didelį ąžuolą papūtęs – tas išėjęs į smulkiausias skeliaudėles. O dvi kulkas padėjęs kažkokioj bažnyčioj.

PERKŪNO DOVANA

Vieną kartą išėjo medžiotojas medžioti. Pamatė užeinant didelę audrą, įėjo miškan pasislėpti. Kad pasikėlė didelis viesulas, net medžiai prie žemės linksta! O Perkūnas trenkia ir trenkia be perstoјimo. Medžiotojas pastebėjo, kad vis trenkia ir trenkia į tą pačią vietą, kur vidury miško laukas apertas. Ir pamatė, kaip iš po velėnos išlenda rudas kaip rankovė didumo ir rodo uodegą į debesį. Kai tik jis pasirodo, tai į jį Perkūnas trenkia. Ir taip ilgą laiką. Medžiotojui net nusibodo žiūrėti ir pikta pasidarė, kad Perkūnas jo neužmuša. Jis paėmė šautuvą, užtaisė ir laukia, kol tas uodegą parodys. Kai tas rudas išlindo iš po velėnos ir rodo uodegą, tai jis trinkt ir nušovė. Ir žiūri, kas bus toliau. Tai pamatė ateinantį didelį ir labai tvirtą vyrą. Priėjęs tas vyras sako:

– Dėkoju tau, kad tu jį nušovei, jis manęs daugiau neerzins. Tai duok, aš tau šautuvą užtaisysiu, kad niekada nereiks taisyti, tik niekam nesakyk, kas tau užtaisė. Aš esu Perkūnas, o tenai, ką tu nušovei – tai velnias. Ir galėsi šaudyti visą savo gyvenimą.

Ir taip medžiotojas pragyveno daugel metų, neapsakomai jam sekėsi, net apylinkės vyrai Viešneje sirtą buvo labai didelė medžioklė; iš plačios apylinkės visi medžiotojai buvo susirinkę pas turtingą dvarininką. Mūsų medžiotojui medžioklė geriausiai iš visų pasisekė. Kai parėjo visi į dvarą, jis buvo labiausiai pagirtas, žinoma, ir ponas labiausiai jį mylėjo, davė gerti, ko tik norėjo. Įsigėrę medžiotojai kiekvienas ėmė girtis, kad gerą šautuvą turįs. Ir pradėjo dvare šaudyt – tas gerai šaudė, tas dar geriau. Galiausiai ir tas gerasis medžiotojas neiškentė su savo šautuvu, ir pasakė: jūsų šautuvai – šakaliai! Mano tai šautuvas, aš netaikęs galiu šaut ir šaut ir pradėjo šaudyt. Tik iššovė tris kartus – ir jau nebešauna. Visi nustebo ir tą pamatę. O tas medžiotojas nusigando, kad jo šautuvas pagedo, ir atsiminė, jog jam buvo užginta su savo šautuvu pasigirti. Su ašaromis grįžo namo, raudėjo ir raudėjo, kolei numirė, kad tokį šautuvą prarado. O kiti medžiotojai daug ką apie jį pasakoja – girdi, matę, kaip velnias šalia jo stovėdavo ir taikydavo šautuvą. Kiti sakė, kad ponas tyčia pakvietė jį medžioklę, kai nugirdė, tai ir apmainė šautuvą.

NUŠAUTAS VELNIAS

Medžiotojas išėjo kiškių saugot. Užėjo debesys, griaustinis trankosi. Iš po akmens išlenda su dviem rageliais kaip katinėlis, kai griaustinis sutrinksi, šmakšt ir vėl po akmeniui. Paskui vėl išlenda ir rodo debesiui sėdynę. Medžiotojas pokšt su šautuvu – tas ir atvirto. Žiūri medžiotojas – nei šioks, nei toks gyvulėlis, kaip kiškis. O ten buvo velniukas.

Užėina toks senelis.

– Ką tu čia nušovei? – klausia.

Tas parodė.

– Tai tavo muškietą labai gera. Aš kai šaunu iš aukšto – nepataikau.

Tas senelis buvo Perkūnas. Jis sako:

– Mainykim muškietom, – ir rodo sprindžio ilgumo pištalieta, – ištiesk tik – ar paukštis, ar žuvis – bus gatavas; varna skris, ištiesk – tapt ir nukris. Tik gaidžiuko neliesk.

Sumainė. Parėjo medžiotojas namo. Išėjo kiškių, stirnų šaudyt. Labai gerai jis gyveno trejus metus. Ūkį turėjo, moterį, vaikų. Užėjo vieną kartą mintis: reikia pamėgint gaidžiuką atlaužt.

Atlaužė ir paleido. Baisingas griaustinis kad trenks! Medžiotojas pats pardribo. Senelis Perkūnas parduot. – Še tavo, – ištraukė medžiotojui iš rankų mažąją muškietėlę, sako: – tu jau trečią dalį pasaulio nutrenkei!

Parėjo medžiotojas namo. Visos trobos nuverstos.

Po to trejus metus nebuvo griaustinio.

Nuo to laiko senelis Perkūnas nebeduoda daugiau niekada žmonėms tos muškietos.

NEBĖR BAUKO – DUNDULIS UŽMUŠĖ

Vieną kartą buvo neturtingas berniukas ir norėjo paimti turtingą mergaitę. Ir sugalvojo jis iš velnio pasiskolinti pinigų, pasirodyti, kad daug turi. Nuėjo jis į mišką ir šaukia:

– Velne, velne, ateik čia! Velne velne, ateik čia!

Ir prisistatė žmogus su skrybėle.

– Kam, – sako, – manęs reikalauji?

– Aš norėč vieniems metam pinigų pasiskolint.

– Ar daug reikia?

– Na, apie siekelį.

– Na, gerai, palauk čia.

Už kelių minučių atnešė jam tuos pinigus, pripylė pusę maišo. Jis sako:

– Kai reiks atiduot, kur aš tave atrasiu?
– Agi toj pačioj vietoj.
– O kaip man tave pašaukt?
– Pašauk taip: „Baukai, Baukai, še pinigūs! Baukai, Baukai, še pinigūs!“ O kad kitaip šauksi, gali kits ateiti, o kad taip šauksi, tai aš pats ateisiu.
Gerai. Parsinešė jis tuos pinigūs, nueina pas vieną turtingą mergaitę ir sako:
– Eik tu už manęs.
– Kaip aš eisiu, kad tu toks neturtingas, – sako, – manęs tėvai neleis.
– Agi aš, – sako, – labai daug pinigų turiu!
Parodė jis tuos pinigūs ir tėvam, ir mergaitei – tai sutiko.
Susituokė. Bet jis tų pinigų neleido niekur nė vienos kapeikos. Ta klausia:
– Kodėl neleidi?
– Palaukim, – sako, – už metų, tada pradėsime leist.
Suėjo lygiai metai, jis su tais pinigais nueina vėl į tą pačią vietą ir šaukia:
– Baukai! Baukai! Še pinigūs! Baukai! Baukai! Še pinigūs!
Šaukia ir šaukia – nieko neprišaukia. Pagaliau išgirsta balsą, per mišką ateina rėkims:
– Nebėr Bauko – Dundulis užmušė! Nebėr Bauko – Dundulis užmušė!
Apsidžiaugė berniukas, užsidėjo tą maišą ant pečių ir parėjo namo. Na, daugiau pradėjo leisti tuos pinigūs. Gyvulių prisipirko, namus išsistatė, puikiau pradėjo gyventi, gražiai sutiko, buvo turtingi, laimingi.

PERKŪNAS IR AITVARAS

Tai buvo bene XVIII a. gale. Paskalvių kaimo melžėjos turėjo, eidamos į lauką, su valtimi per brastą ties kapinėmis perplaukti. Tai užėjo tokia vėtra, jog ji vandenį ir žemę drauge su savimi nešė. Tai sako, Perkūnas aitvarą vijosi. Jis vis rijo ir spjovė kur pasitaikė vandenį arba žemę – vis drauge ėmė ir vėl kitoj vietoj pylė bei krėtė. Vėtrai nustojus, melžėjos ėjo namo. Rado brastą ties kapinėmis užpiltą taip, kad sausomis kojomis pereiti galėjo – Perkūnas buvo spjaudydamas brastą užpylęs.

LAUMĖS. LAIMĖS

APGAUTOS LAUMĖS

Kitą sykį gyveno ūkininkas. Jis turėjo sūnų. Užaugęs sūnus parvedė marčią. Kartą sūnus kažkur išvažiavo, o marti paliko namie. Buvo šeštadienio vakaras. Samdinė išėjo vakaroti pas kaimyną. Kuomet sutemo, pas marčią atėjo moteriškės su verpstėmis ir sako:
– Ar bus darbo?
Marti pamanė, kad paprastos moterys, ir sutiko duoti darbo. O tų moteriškių laumių būta. Atnešė marti moteriškėm po ryšelį linų. Tos bematant suverpė ir sako:
– Atnešk daugiau.
Marti atnešė visus linus.
Linai netrukus buvo suverpti. Suverpusios sako:
– Duok daugiau darbo.
Marti atnešė pakulas. Beregint ir šios buvo suverptos. Marti nusigando, sako:
– Moterėlės, gana verpus, eikit namo.
Laumės tarė:
– Mes neisim, iki viską tau suverpsim!
Marti atnešusi paskutiniąsias pakulas, o pati, nubėgusi pas kaimynę, pasisakė, kokios viešnios pas ją atsilankė. Kaimynė sako:

– Pareik namo, užsidek graudulinę žvakę, paduok kokių nors pašukų ir sakyk: „Rytų šalyje kažkas rėkia, net laukai skamba!“

Parėjusi namo, marti padavė po kuodelį pašukų ir užsidegė graudulinę. Laumės grauduline šviesa buvo nepatenkintos ir tarė:

– Užgesink žvakę, mums ir su tuo žiburiu šviesu.

O marti sako:

– Bet ką aš girdėjau!

Laumės klausia, ką ji girdėjusi. Marti tarė:

– Rytų šalyje girdėtis vaikų riksmas.

Laumės šoko laukan paklaustyti, kas ten rėkia. O marti tuo tarpu užsidarė duris. Laumės, nieko negirdėdamos, puolė atgal į trobą, bet troba buvo užrakinta. Laumės tarė:

– Na, tavo laimė, kad tokia išmintinga esi! Kad ne, tai mes būtumėm tavo plaukus suverpusios! Pasakė ir dingo tamsoje.

VIŠTAKOJĖ IR GAIDŽIAKOJĖ

Buvo audėja Braškakojė. Ją taip vadino, kad einant braškėdavo kojos. Kartą ji prietemoje baigė austi drobę. Pamatė, kad trobon įėjo dvi laumės. Viena buvo su vištos kojomis ir marška apsisupusi, o kita buvo su gaidžio kojomis ir šiaudais apsikarsčiusi. Viešnios įėjusios tarė:

– Braškakojė, Braškakojė, paduok mums šaudyklę.

Audėja joms padavė šaudyklę. Tada Vištakojė papūtė į šaudyklę ir padavė Gaidžiakojei. Toji taipgi į šaudyklę papūtė. Tada laumės atidavė Braškakojei šaudyklę ir tarė:

– Dabar būsi dar geresnė audėja ir nepavargsi ausdama!

Viešnios išėjo.

Nuo to laiko Braškakojė tikrai daug geriau ausdavo ir niekuomet nepavargdavo. Geresnės audėjos už ją visoje apylinkėje nebuvo.

Tos pačios laumės buvo aplankiusios ir kitą mergaitę – tinginę. Ją taipgi rado už staklių sėdinčią. Laumės paprašė, kad joms duotų šaudyklę. Bet toji šaudyklės nedavė. Tada laumės jai tarė: „~~ta~~“

Ir laumės išėjo.

Tai mergaitei tikrai nesisekė austi, tik siūlus gadindavo.

DŪZGIA BYZGIA BIGUTĖ

Buvo našlaitė. Ji tarnavo pas ūkininką ir išsiderėjo išausti drobės. Bet tą darbą galėjo dirbti tik vakarais. Ūkininkas buvo geresnis, o šeimininkė baisiai pikta. Kai našlaitė vakarais ausdavo, ji vis bardavos, o ta vis skubindavo išausti.

Ateina kartą trys laumės ir iškelia ją iš stovų. Atsisėdo, viena audžia, kita šeivas trina, trečia gijas taiso – visos be perstojimo. Sako:

– Atminsi mūsų vyrų vardus, tai turėsi audeklo vaikų vaikams.

Ji, išėjus priesodin, ir gailiai verkia, kad neatmins laumių vyrų vardų. O laumės kalba tarpu savęs:

– *Dūzgia byzgia Bigutė,*

Migla rasa pilį lieja!

Įėjo našlaitė vidun ir sako:

– *Dūzgia byzgia Bigutė,*

Migla rasa pilį lieja!

Čiaukšt čeberakšt stovai užsidarė ir durys užsidarė, ir nežinojo, kur liko laumės.
Na, tada anksti pasikėlė ūkininkas, žiūri – kas gi dabar pasidarė, kad tiek daug audeklo.
Šeimnininkė apmetė dukteriai ir liepė austi tik naktį. Duktė atsisėdo austi šeštadienio vakarą.
Audžia audžia. Šeimnininkė sako:
– Eik duktė gult, pailsėt.
Ta plonu balseliu:
– Baigiu baigiu, baigiu baigiu.
Močia vėl varo, bet ji nieko nesako. Tik storu balsu:
– Baigiu baigiu, baigiu baigiu, tik nagai.
Motina įšoko pirkelėn ir sako:
– Kur tu?
Žiūri – duktė už kojų pakarta ir belikę tik kojų nagai. Va, kiek priaudė. E laumė, kai baigė draskyti, tai sakė: „Baigiu baigiu, baigiu baigiu, tik nagai.“

LAUMIŲ AUDEKLAI

Vieną kartą ėjo neturtinga moteris dauba ir rado baltinant patiestus tris audeklus. Ji apsidairė, galvoja: „Kad nieks nematytų, reiktų vieną pasiimt.“ Ir priėjusi ringuojasi vieną. Klauso – iš kažkur balsas sako:
– Rėžyk ir siūk, tik galo nežiūrėk, tai užteks, kol gyva busi!
Ji paėmė, parsinešė ir rėžė, siuvo kiek metų. Kai nusibodo, išvyniojo pažiūrėt, kas viduj yra. Nieko įdomaus nerado, tik audeklas pasibaigė.
Tai buvo laumių audeklai.

LAUMIŲ KULTUVĖLĖS

Viena šeimnininkė, labai darbininkė būdama, mažą turėjo ir, nenorėdama dieną sugaišint, vakare vėlai vystyklus ėjo ant ežero liepto išskalbt. O tai pasitaikė sykj ir ketvirtadienio vakarą ant liepto saulei nusileidus pradėjo laumės skalbt, kad baugu buvo klausyt! Ir taip paskui būdavo kiekvieną ketvirtadienio vakarą.
Tų namų žmonės nemenką apmaudą ir rūpestį dėl to turėjo.
Po ilgo laiko vienas senas žmogus juos pamokino, kad imtų plaušų ir nusivytų botagą, tik atžagariai turi vyti. Su tuo botagu vienas turi nueiti pas tą lieptą, o kai veik vėl skalbiant išgirs, tai vis ant liepto turi kirsti, kad ir nieko nebus matyti.
Taip tie žmonės ir padarė.
Ta šeimnininkė turėjo brolių, Jakamą vardu. Tas buvo kareivis buvęs ir labai drąsus. Kai jau kitą ketvirtadienio vakarą išgirdo beskalbiant, tai Jakamas, plaušų botagą ėmęs, nuėjo prie liepto baisia šmagot. Jis, rodos, nieko nematė, bet ant liepto rado tris kultuves. Tas jis ėmęs pasikėlė namotyku. Kitą ketvirtadienio vakarą – ir nieko. Bet kai jau Jakamas savo kamaroj atsigulė, tai prie jo kamaros langelio vis šaukė:
– Jakamėl, atiduok mūsų kultuvėles!
Ir taip ilgą valandą.
Antrą ketvirtadienio vakarą vėl taipjau. Trečią vėl:
– Jakamėl, atiduok mūsų kultuvėles, jau daugiau neskalbsim. Meldžiam tave labai, tik atiduok. Šiaip mums labai piktai eis. Atiduok, brolel, šiaip mes būsim žudytos.
Tai Jakamas pasigailėjęs nunešė tas tris kultuves ant liepto. Tuojau laumės jas atsiėmė ir nuo to laiko jau daugiau neskalbė.

BULVIŲ KAPLIUOTOJA

Kai gyvenau Laukininkuose, mūsų bulves pradėjo laumė kapliuot. Darbuojas kažkokia plaukais apsileidusi moteris, ir gana. Nei niekas jos prašė, nei samdė. Ir niekas nežino, kas ji tokia yra. Jau keturias užuoganas nukapliavo. Gena mano brolis vakare galvijus pro šalį, o laumė dirba. ~~Kiek~~ ~~ta~~ ~~si~~ ~~bulves~~ kapliuoja?

– Kieno gi – savo!

Rytą ten nuėję rado pamestą gražų kaplį, ir ji daugiau nebeateidavo dirbt.

Buvo neapsakomai geros bulvės tam daikte, kur ji nukapliavo.

LAUMĖS IR KŪDIKIS

Buvo kitą sykį laumės.

Išėjusi viena žmona šieno grėbti. Grėbusi ilgai, skubėjusi prieš lietu, pavargusi. Iš skubėjimo užmiršusi savo vaiką. Parlėkė į namus, o vaikas paliko pievose.

Nulekia atgal, veizi – vaiko skarmalai šalia padėti, vaikas šilkuos suvystytas, papuoštas, lopšy įdėtas. Laumės linguoja ir čiūčiuoja:

*Čiūčia liūlia užmirštukas,
Netyčioms paliktukas!*

Sužinojo turtinga kaimynė. Kitą dieną ir ji išėjo grėbti šieno. Grėbia skuba – kilsta debesys. Nueidama tyčia ir paliko savo vaiką. Po kiek laiko nulekia, veizi – laumės nusukusios vaiko galvikę, ant suolo kūnuką pasidėjusios ir čiūčiuoja:

*Čiūčia liūlia neužmirštukas,
Tyčioms paliktukas!*

LAUMIUKAS

Senų senovėj laumės apmainydavo vaikus. Sykį vienai moteriškei apmainė vaiką: laumė savo paliko, o moteriškės nunešė. Tie žmonės apie tą mainą nieko nežinojo. Tas paliktas vaikas užaugo iki dvidešimties metų, o vis nieko nešnekėjo.

Sykį nakvojo elgeta, tai motina nusiskundė, kad vaikas nešneka. O tas elgeta sako:

– Galgi jis laumiukas? Galėtumėt šitaip pamėginti: sukirskit ažuolinių malkų, sukurkit vidury trobos ugnį, sumuškit keliolika kiaušinių, apstatykit apie ugnį, o jį priešais pasodinkit prisižiūrėti – jei laumiukas bus, tai prašnekės.

Kai tik taip viską parengė, jį pasodino priešais. Tas vaikas tuoj pradėjo kalbėti, sako:

– Tas ažuolas turi šimtą metų, o aš už jį penkissyk senesnis ir dar tokių dyvų nemačiau, kas čia padaryta!

Dar pažiūrėjo į tą ugnį ir prapuolė jiems iš akių.

LAUMIŲ PADĖLYS

Senovėj mūsų krašte buvo daugybė laumių. Vienos laumės kaip moterys laukuos dirbdavo, atėjusios į namus, joms vaikus nuprausdavo, verpdavo, drobes ausdavo... Moterims grįžtant namo, tos laumės pabėgdavusios. Be tų, buvo daug piktų laumių. Jos vogdavo žmonių vaikus. Pavogto vaiko vietoj padėdavo šiaudų ryšulį, iš kurio pasidarydavo laumiukas. Žmonės, to nežinodami, augindavo kaip savo vaiką. Paaugęs laumiukas išbėgdavęs į girią pas laumes. Vieną kartą bernas gulėjo bute, o laumės vidurnaktį pavogė šeiminkų vaiką ir, ant berno lovos pasiguldžiusios, rišo šiaudų ryšulį. Surišusios siuntė viena kitą nešti tą ryšulį padėti į vaiko lopšį. Bet po vieną bijo eiti, tad, palikusios vaiką, abi kartu nešė. Laumėms nuėjus,

Kitą kartą buvusios laimės. Tai jos kiekvieną žmogų, tuoj užgimusį, palaimindavusios. Kartais, kūdikiui užgimus, išgirdavę po langu balsą:

– Lai bus toks, kokia aš dabar esu!

O tos laimės kasdien mainydavusios: vienądien turtinga, kitądien vidutinė, dar kitądien suvisu nieko neturėdavusi. Tai tas žmogus tokiu ir būdavęs lig numirštąs, kokia būdama laimė jį palaimindavusi. Todėl ir dabar sakoma:

– Taip laimė lėmė!

Arba:

– Kiekvienam yra laimė duota, bet ne visi tegal ją atrasti

LAIMIŲ LĖMIMAS

Vieno turtingo tėvo gimęs sūnus. Ir išgirdęs balsus lemiant. Vieną:

– Tas vaikelis augs didelis ir bus turtingas!

Antrą:

– Jis mažas numirs!

Trečią:

– Ne, jis lig tų ir tų metų augs, tą ir tą dieną jį perkūnai užmuš!

Tėvas, tiems metams artinantis, išmūrijęs akmenų mūrą, labai storą ir tvirtą, ir, tos nulemtosios dienos sulaukęs, norėjęs savo sūnų uždaryti į tą mūrą. Bet sūnus tą dieną nubėgęs į kopūstų daržą ir po kopūstlapiu pasislėpęs. Tą dieną užėjęs juoddebesis su žaibais, perkūnas spyręs į tą mūrą ir sutrupinęs. O tas vaikelis gyvas palikęs.

Sužeistas vėjas: lietuvių liaudies mitologinės sakmės, sudarė Norbertas Vėlius, Vilnius: Vyturys, 1987, p. 110–120, 91–99.